

1. У Польщі 23 грудня 1988 року прийнято Закон про економічну активність, який дав можливість розвивати економічну діяльність без будь-яких бюрократичних перешкод.

2. Пакет законодавчих документів Росії складається з постанови Ради Міністрів «Про першочергові заходи з питань розвитку та державної підтримки малого підприємництва у Російській Федерації» від 1993 року та закону «Про державну підтримку малого підприємництва в Російській Федерації» від 1995 року, який визначає загальні положення щодо державної підтримки та розвитку сектора малого підприємництва, окреслює форми і методи державного стимулювання та регулювання діяльності його суб'єктів. У червні 1995 року було утворено Державний комітет Російської Федерації по підтримці та розвитку малого підприємництва як федеральний орган виконавчої влади, який здійснює державну політику щодо сприяння становленню і розвитку підприємницького сектора економіки РФ, державне регулювання, міжгалузеву та міжрегіональну координацію у сфері підтримки малого бізнесу. Створено також спеціалізований Федеральний фонд підтримки підприємництва і розвитку конкуренції та Раду з промислової політики і підприємництва при уряді РФ, підготовлено пакет указів Президента і проектів законів Російської Федерації щодо державної підтримки малого підприємництва.

Таким чином, зарубіжний досвід ще раз підкреслює необхідність більш серйозного ставлення України до політики державної підтримки малого підприємництва. Частина цього досвіду формально вже засвоєна державою, однак нам ще належить наповнити створені вітчизняні інститути державної підтримки підприємництва належним політичним, правовим та економічним змістом.

І. С. Куненко

асистент кафедри теорії та історії
держави і права юридичного
факультету Київського національного
економічного університету

ВДОСКОНАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Прагнучи стати членом Європейського Союзу (далі ЄС), Україна зіткнулася з проблемою приведення національного законодавства у відповідність до європейських норм і стандартів. І перш за все виникає необхідність приведення у відповідність до цих норм і стан-

дартів норм Основного Закону. Адже Конституція України закріплює основи існування держави і суспільства: суспільний і державний устрій, основні права, свободи та обов'язки громадян, систему і принципи організації і діяльності органів державної влади, організацію виборчої системи тощо.

Відомо, що конституційний процес в націй країні пройшов декілька етапів. Перший етап розпочався прийняттям Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 року, а з прийняттям Конституції 28 червня 1996р. завершився найважливіший етап конституційного процесу¹.

Разом із тим, конституційний процес не вичерпується прийняттям Конституції. Він триває на якісно новому етапі — йде реалізація і розвиток конституційних положень, вносяться пропозиції щодо вдосконалення тексту Основного Закону з урахуванням змін, що відбулися у державному і суспільному житті та сучасних світових інтеграційних процесах.

Ідея розвитку Європи як єдиного правового простору розрахована на довгострокову історичну перспективу й подальше формування європейського правового простору, передбачає розробку різних форм взаємодії держав Європи, створення загальноєвропейських правових норм. Розгортання цього загальноєвропейського процесу передбачає розробку загальноєвропейських правових норм, гармонізацію законодавства, пошук сучасних рішень конкретних загальноправових проблем, розширення інфраструктури міждержавних регіональних договорів, угод, конвенцій, організаційних загальноєвропейських структур, що мають регулювати відносини між країнами-учасниками цього процесу в різних сферах політичного, економічного, соціального життя.

Важливе значення для посилення євроінтеграції має прийняття 18 червня 2004 року Європейської Конституції. Цей історичний документ чітко визначає права та повноваження як урядів країн-учасниць ЄС, так і загальноєвропейських інститутів, а також містить положення щодо механізму прийняття рішень з широкого кола внутрішніх та міжнародних проблем.

Ключовою умовою реалізації пріоритету зовнішньої політики України є інтеграція до європейського економічного, політичного і культурного простору шляхом зближення законодавства України з правом ЄС. У «Програмі інтеграції України до Європейського союзу», затвердженій Указом Президента України ще у верес-

¹ Парламентаризм в Україні: теорія і практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ 26 червня 2001 р.). — К., 2001. — 658 с.

ні 2000р., наголошується на тому, що успіх процесу зближення припускає як перегляд українського законодавства у світлі права ЄС, так і рецепцію основних правових принципів, концепцій, доктрин, понять¹. Тому основним кроком на сучасному етапі зближення законодавства нашої держави з законодавством ЄС є внесення змін до Конституції України.

Верховна Рада нашої країни попередньо схвалила і направила до Конституційного Суду проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (№ 4180) від 23 червня 2004 року. Законопроект передбачає внесення змін до певних розділів чинної Конституції.

Найбільш принциповою позицією запропонованого проекту є ідея переходу України від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління. Вона реалізується насамперед у перерозподілі повноважень державних органів.

У проекті Закону України «Про внесення змін до Конституції України» розширюються повноваження Верховної Ради України. Пропонується віднести до повноважень Верховної Ради призначення прем'єр-міністра, за поданням Президента; призначення міністра оборони, міністра закордонних справ, також за поданням Президента; призначення, за поданням прем'єр-міністра інших членів Кабінету Міністрів, голови Антимонопольного комітету, голови Державного комітету телебачення та радіомовлення, голови Фонду державного майна; вирішення питання про відставку прем'єр-міністра; призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента голови Служби безпеки (в чинній Конституції це повноваження Президента).

За проектом Верховною Радою обирається також і Президент України, — він вважається обраним, якщо за його обрання шляхом таємного голосування проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради.

У документі пропонується збільшити строк повноважень народних депутатів з чотирьох до п'яти років, дозволити суміщення представницького мандата народного депутата з посадами у Кабінеті Міністрів. Водночас, проект передбачає доповнення Конституції вимогами щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності. Виникає питання чи не порушать такі зміни принцип здійснення державної влади шляхом її розподілу на законодавчу, виконавчу, судову; чи не

¹ Програма інтеграції України до Європейського Союзу. Указ Президента України від 14 вересня 2000р. // Офіційний вісник України. — 2000. — № 30. — Ст. 1648.

призведуть вони до звуження прав і свобод громадян, закладених у Конституції та загострення політичної конфронтації.

Міститься в проекті змін також положення про імперативний мандат, котре викликає палкі суперечки в депутатському середовищі і передбачає заборону виходу проведеного в парламент за списком певної партії депутата з фракції цієї партії. Порушення цього табу, як відомо, тягне за собою втрату депутатського мандата. За словами Віктора Мусіяки¹, принцип «кріпосного права», що проглядається в такому підході, можна пом'якшити, надавши право вирішувати подібні конфлікти суду. Однак ця пропозиція не ввійшла в затверджений варіант законопроекту, і список причин, через які народний обранець автоматично позбавляється депутатства, поповнився.

Президент обирається на строк п'ять років. Президент і після внесення поправок до Конституції залишає за собою вплив і контроль за діяльністю силових структур і Міністерства закордонних справ, залишатиметься Головнокомандувачем Збройними силами, очолюватиме Раду національної безпеки й оборони, вноситиме подання до Верховної Ради про призначення міністра оборони, міністра закордонних справ, глави СБУ, Генерального прокурора; за главою держави зберігається і право законодавчої ініціативи, і право вето на ухвалені Верховною Радою закони України (крім законів про внесення змін до Конституції України). Нарешті завдяки збереженню за Президентом права призначення половини (а не третини, як сьогодні) складу Конституційного Суду залишається і достатній вплив його на формування судової влади.

До речі, щодо призначення суддів Конституційного суду, то відповідно до проекту № 4180 половину суддів призначає парламент, а половину Президент, а третя гілка влади, що бере участь у формуванні Конституційного суду (відповідно до нинішнього Основного Закону, третину складу Конституційного Суду призначає з'їзд судів на паритетних засадах із парламентом і главою держави), у проекті у зв'язку з цим навіть не згадується. Виникає питання: чи не обмежується таким чином судова влада, чи справді гарантується її незалежність?

У проекті пропонується розширити перелік підстав для розпуску Президентом парламенту. До зазначеної в чинній Конституції усім відомої норми про 30 днів, протягом яких Верховна

¹ Дмитричєва О. День реформи Конституції // Дзеркало Тижня. — 2004. — № 25 (500). — 26 черв. — 2 лип.

Рада не може розпочати роботу, додано ще дві. Президентіві надається право достроково припиняти повноваження Верховної Ради, якщо: впродовж одного місяця вона не сформує коаліцію депутатських фракцій; упродовж шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів не зможе сформувати персональний склад Кабінету Міністрів. Таке рішення приймається Президентом після консультацій з Головою Верховної Ради, його заступниками та головами депутатських фракцій.

Законопроект заповнює прогалину в ст. 94 чинної Конституції щодо порядку оприлюднення закону. Практика свідчить, що існують обставини, за яких виникає необхідність офіційного оприлюднення закону не лише Президентом, а й головою Верховної Ради. Відповідно до ч. 2 ст. 94 Конституції України Президент має право повернути закон із своїми пропозиціями до Верховної Ради для повторного розгляду. Але виникають ситуації, коли під час повторного розгляду закон знову приймається Верховною Радою. Чинною Конституцією визначено, що якщо під час повторного розгляду закон буде знову прийнятий Верховною Радою не менш як 2/3 від її конституційного складу, Президент зобов'язаний його підписати та офіційно оприлюднити протягом десяти днів. На практиці виникають ситуації, коли такого не відбувається. Так, Президент кілька разів повертав на повторний розгляд Закон України «Про місцеві державні адміністрації». Верховна Рада України двічі долала вето на закон, але глава держави так його своєчасно і не підписав¹. У такій ситуації виник прецедент недотримання вимог Конституції України Президентом, який може призвести як до загострення ситуації в суспільстві в цілому, так і між гілками державної влади зокрема. Законопроект визначає, що у разі непідписання Президентом Закону, який знову був прийнятий Верховною Радою не менш як 2/3 від її конституційного складу, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради за його підписом. Можливо, така поправка до Основного Закону зменшить вплив та втручання Президента на законотворчу діяльність парламенту й надасть йому можливість повноцінно реалізувати свої представницькі та законодавчі функції.

Отже, Конституція України є основою національної правової системи, головним документом, що закріплює суспільний і державний устрій, основні права, свободи та обов'язки громадян,

¹ *Опришко В. Ф.* Актуальні проблеми парламентської реформи. // Парламентаризм в Україні: теорія і практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ 26 червня 2001 р.). — К., 2001 С. 74.

систему і принципи організації і діяльності органів державної влади тощо. Але, враховуючи зміни, які відбуваються в світі у економічній, політичній, соціальній сфері цей надзвичайно важливий документ потребує вдосконалення. Тому прийняття Верховною Радою у першому читанні проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» (№ 4180) стало першим кроком до вдосконалення положень нашого Основного Закону та до зближення законодавства України з законодавством ЄС.

О. І. Кушніренко

помічник Першого віце-прем'єр-міністра
України, магістр державного управління

УКРАЇНА — ЄС: НОВІ ПРОГРАМИ ПРИКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Останнім часом помітно зріс інтерес до транскордонної співпраці як однієї із форм розв'язання глобалізаційних проблем на міжрегіональному рівні. Підвищення інтересу пояснюється тим, що на сьогодні транскордонне співробітництво — це процес, який сприяє розвитку добросусідських відносин в економічній, політичній, соціальній та інших сферах між країнами, а тому є першочерговим кроком на інтеграційному шляху нашої держави.

Розширення Європейського Союзу (ЄС), яке відбулося у травні 2004 року, серйозно вплинуло на наші відносини з країнами-сусідами, оскільки з'явилися нові можливості та нові проблеми.

Заздалегідь, ще у 2003 році, Європейська Комісія прийняла нові рамки своїх взаємовідносин із країнами-сусідами, в тому числі і з Україною, виклавши їх у Зверненні «Розширена Європа»¹, у якому визначено, що «Європейський Союз має створити зону процвітання та добросусідських відносин з країнами, з якими матиме тісні узи миру та співробітництва»[1].

1 липня 2003 року Європейська Комісія опублікувала Звернення «Підготовка шляхів до Інструменту нових сусідських відносин», у якому було представлено Концепцію «Програми розвитку сусідських відносин» на 2004—2006 рр. з країнами, які межують із розширеним Європейським Союзом [2].

¹Звернення Європейської Комісії «Розширена Європа — Сусідні країни: Нова структура відносин з нашими східними та південними сусідами» від 11 березня 2003 р.